

*До разової спеціалізованої вченої ради
Інституту держави і права імені
В. М. Корецького НАН України
(01011, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4)*

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**кандидата юридичних наук, доцента Макевої Олени Миколаївни на
дисертаційну роботу Сеїтаблаєва Ельдара Раїдовича на тему
«Правосвідомість кримськотатарського народу: особливості формування та
розвитку», подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Тема дисертаційного дослідження Сеїтаблаєва Е. Р. є актуальною та своєчасною як для сучасної юридичної науки, так і для державотворчої практики України. В умовах тимчасової окупації АРК Крим та м. Севастополя, деокупаційної стратегії та захисту прав корінних народів, комплексне дослідження правосвідомості кримськотатарського народу набуває особливого значення для розбудови сучасної правової системи України. Це зумовлено не лише офіційним статусом кримських татар як корінного народу та їхньою унікальною самобутністю, а й трагічним історичним досвідом — депортацією 1944 року, десятиліттями життя у вигнанні та складним шляхом повернення на рідну землю. Зазначені випробування суттєво вплинули на колективну правову пам'ять етносу, сформувавши специфічні уявлення про справедливість, законність, правовий захист і громадянську солідарність. У сучасних умовах цей правовий досвід набув нового виміру. З 2014 року кримські татари опинилися під тиском російської окупаційної влади, зазнаючи системних репресій, дискримінації та обмежень фундаментальних прав і свобод. У відповідь правосвідомість кримськотатарського народу трансформувалася у дієвий чинник ненасильницького цивільного спротиву, правозахисної діяльності та збереження національної ідентичності в умовах окупованого півострова. Забезпечення державою прав і культурної самобутності корінних народів України є ключовим індикатором цивілізованого суспільства та виконання її міжнародних зобов'язань. Також слід підкреслити значущість дослідження, якого воно набуває в контексті євроінтеграційного курсу України та розбудови правової держави, що

вимагає дослідження правосвідомості кримських татар для гармонійного поєднання їхніх етнокультурних традицій з європейськими цінностями та правовими стандартами.

Рівень забезпечення прав корінного народу є ключовим показником зрілості національної правової системи, що гарантує соціальну справедливість та ефективну інтеграцію поліетнічного суспільства. Сьогодні розуміння цієї специфіки є необхідною умовою для розробки ефективних механізмів захисту прав корінних народів, належної реалізації Закону України «Про корінні народи України», а також для формування спроможної правової та інституційної бази, необхідної для повноцінної деокупації, реінтеграції та відновлення справедливості в Криму. Дослідження правосвідомості корінного народу через призму його історії, звичаєвого права, ісламських правових традицій та трансформації під впливом колоніальних і радянських репресивних практик дозволяє не лише заповнити суттєві прогалини у вітчизняній теорії та історії держави і права, а й виробити практичні рекомендації щодо забезпечення прав корінних народів у складі відновленої соборної України.

Як зазначає Сеїтаблаєв Е. Р., «вивчення особливостей формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу становить важливий науковий та практичний інтерес, оскільки дає змогу розкрити взаємозв'язок історико-культурного досвіду даного народу з сучасною правовою системою України, виявити механізми адаптації етнічної ідентичності до вимог держави, а також сприяти зміцненню правової культури та захисту прав корінних народів в умовах функціонування демократичної правової держави». В умовах повномасштабної російсько-української війни та кризи міжнародного правопорядку дослідження правосвідомості кримських татар є вирішальним для виявлення прогалин у захисті їхніх прав як корінного народу та визначення її ролі як чинника соціальної стійкості й збереження історико-культурної пам'яті. Дослідження еволюції правосвідомості кримських татар має фундаментальне наукове й практичне значення, оскільки розкриває взаємодію їхнього історико-культурного спадку з українським законодавством, висвітлює шляхи адаптації етнічної самобутності до вимог сучасної держави та слугує підґрунтям для посилення правової культури й гарантування прав корінних народів у демократичному суспільстві.

Наукова актуальність дослідження обумовлена відсутністю в українській юридичній науці комплексного дослідження особливостей формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу, яка є не просто елементом його самоідентифікації, а й стратегічним чинником забезпечення деокупаційних процесів та зміцнення національної безпеки України через ефективний захист прав її корінних народів. Таким чином,

досліджувана проблема є актуальною, адже має теоретичну й практичну цінність і відповідає сучасним потребам сучасної правової науки та державотворчого процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах планових науково-дослідних тем Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України: «Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-прикладні засади» (номер державної реєстрації: РК0121U114449), «Реалізація права: сучасний теоретико-методологічний концепт» (номер державної реєстрації: 0124U004586).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації Сеїтаблаєва Е. Р., відповідає вимогам, що висуваються до досліджень теоретико-правового спрямування. Дисертаційне дослідження здійснювалося із застосуванням комплексного підходу до вивчення особливостей правосвідомості кримськотатарського народу, що дало змогу автору всебічно розкрити теоретичні, методологічні та практичні аспекти досліджуваної проблематики. Такий підхід забезпечив цілісність наукового аналізу, дав можливість простежити взаємозв'язок окремих елементів правосвідомості, виявити їх внутрішню логіку та значення для сучасної юридичної науки та практики.

Для забезпечення достовірності й обґрунтованості отриманих результатів автором було використано систему методологічних принципів і наукових підходів, добір яких зумовлювався метою, завданнями та специфікою дисертації. Вона охоплювала філософсько-світоглядні, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, поєднання яких сприяло об'єктивному аналізу досліджуваних явищ, формулюванню аргументованих висновків і науково обґрунтованих рекомендацій.

Зокрема, діалектичний підхід автором використовувався на всіх етапах дослідження для розкриття, по-перше, ознак та функцій правосвідомості, а також чинників її формування та розвитку у правовій системі і, по-друге, розгляду правосвідомості кримськотатарського народу як одного з корінних народів України з точки зору взаємообумовленості та взаємозв'язку її структурних елементів – правової ідеології та правової психології (підрозділи 1.1., 1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3.); метафізичний підхід надав можливість осмислити сутнісні аспекти правосвідомості у контексті фундаментальних ціннісно-духовних засад її формування, здатних задавати ідеальний, трансцендентний стандарт телеологічного вектору її розвитку (підрозділи 1.3., 2.2., 2.3.).

Історичний метод використовувався насамперед під час аналізу еволюції наукової думки щодо розуміння поняття «правова свідомість» в контексті відповідних історичних епох (підрозділ 1.1.); системно-структурний метод був використаний, зокрема, при визначенні структури правосвідомості, особливостей взаємозв'язку та взаємодії правової

ідеології та правової психології як компонентів правосвідомості кримськотатарського народу, а також при характеристиці специфіки її прояву у сучасній правовій системі України (підрозділи 1.3., 2.2., 2.3., 3.1.); формально-логічний метод надав можливість визначити основні ознаки правової свідомості, а також охарактеризувати її структурні елементи (підрозділи 1.3., 2.2., 2.3.); за допомогою функціонального методу були визначені особливості впливу правової свідомості кримськотатарського народу на розвиток правової системи України, зокрема на правотворчу діяльність, а також на забезпечення законності та правопорядку в Україні (підрозділи 3.1., 3.2., 3.3.); порівняльний метод використовувався при визначенні специфіки правосвідомості кримськотатарського народу, у тому числі впливу його культурних традицій на особливості сприйняття ним права (підрозділи 2.1., 2.2., 2.3., 3.1.); статистичний метод застосовувався при визначенні кількісних параметрів правотворчих ініціатив представників кримськотатарського народу у Верховній Раді України (підрозділ 3.2.); герменевтичний метод був застосований у зв'язку із необхідністю пізнання та інтерпретації текстів наукових праць, навчальних матеріалів, а також окремих нормативно-правових актів, що дало можливість, зокрема, розкрити роль та значення правосвідомості кримськотатарського народу в умовах розвитку сучасної правової системи України (підрозділи 1.1., 1.2., 1.3., 2.1., 2.2., 2.3., 3.1., 3.2., 3.3.); методи моделювання та прогнозування використовувалися для забезпечення систематизації чинників, які впливають на формування правосвідомості кримськотатарського народу, виявлення взаємозв'язків між ними, а також при розробці рекомендацій щодо напрямів удосконалення правової політики щодо забезпечення прав корінних народів в Україні (підрозділи 2.1., 3.1., 3.2., 3.3.).

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується також тим, що дане дослідження ґрунтується на принципах об'єктивності, системності, детермінізму, плюралізму, а також комплексності та міждисциплінарності, які надали можливість врахувати всю повноту наявних теоретичних та емпіричних даних, необхідних автору для досягнення мети дисертації.

Достовірність висновків підтверджується широкою джерельною базою дослідження, яка охоплює: праці вітчизняних і зарубіжних учених; міжнародне та національне законодавство; практику Європейського суду з прав людини та ін. Зазначене забезпечує всебічність і наукову виваженість сформульованих положень.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові праці зарубіжних вчених, зокрема, Ж.-Л. Бержеля, Р. Дворкіна, Д. Ллойда, Б. Мелькевіка, Д. Роулза, Г. Харта, Л. Фрідмена, Л. Фуллера та ін.

Особлива увага дисертантом була приділена науковим розробкам таких вітчизняних вчених, як: С. Бобровник, О. Богачова, Я. Богів, О. Богініч, О. Броневицька, Н. Бровко, Н. Волковицька, О. Гайворонський, Л. Герасіна, Т. Герасимів, В. Головченко, Р. Гринюк, С. Гусарев, О. Данильян, О. Дзьобань, В. Демічева, Н. Дукач, О. Зайчук, Ю. Калиновський, Р. Калюжний, М. Кельман, Н. Клещенко, В. Ковальський, О. Ковальчук, М. Козюбра, А. Колодій, М. Костицький, В. Котюк, Н. Кузнєцова, Н. Ларіна, С. Лисенков, Л. Луць, А. Луцький, Р. Луцький, О. Макеєва, Т. Мартинюк, Т. Михайліна, В. Муж, О. Мурашин, М. Недюха, Н. Оніщенко, Т. Панченко, І. Панчук, Н. Пархоменко, О. Петришин, Ю. Петрончак, О. Пінська, Т. Подорожна, Г. Попадинець, П. Рабінович, О. Скрипнюк, Д. Сніжко, Р. Стефанчук, С. Сунегін, Т. Тараконич, В. Тимошенко, А. Ткачук, В. Толстенко, О. Устименко, М. Хаустова, М. Черкас, І. Шаравара, А. Шелих, Ю. Шемшученко, М. Штангерт, О. Щерба та ін.

Філософську основу дослідження проблематики правосвідомості, зокрема чинників її формування та розвитку, становлять праці таких мислителів, як: Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон, Августин Аврелій, Тома Аквінський, Томас Гоббс, Гуго Гроцій, Джон Локк, Іммануїл Кант, Георг Гегель та інші.

Аргументація основних наукових положень є логічно послідовною, внутрішньо узгодженою та такою, що впливає з проведеного теоретико-методологічного аналізу. Запропоновані автором особливості формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу як одного з корінних народів України в контексті розвитку сучасної правової системи нашої держави ґрунтуються на узагальненні сучасних наукових підходів і врахуванні практики правозастосування. Сформульовані у дисертації висновки та рекомендації відповідають поставленій меті і завданням дослідження, мають належне теоретичне підґрунтя та характеризуються практичною спрямованістю, що підвищує їх значення для подальшого розвитку правової системи України.

У цілому ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження свідчить про належний рівень наукової аргументації, методологічної культури та дослідницької самостійності здобувача.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Дисертаційне дослідження було здійснено автором самостійно, усі положення та висновки, сформульовані в дисертації, обґрунтовані особистими авторськими розробками з використанням для аргументації положень праць інших вчених, на які є обов'язкове відповідне посилання.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, знайшли належне висвітлення у фахових наукових виданнях, що забезпечує їх апробацію в

науковому середовищі. Науковий доробок здобувача поєднує теоретичні узагальнення із практичною спрямованістю, що підтверджує репрезентативність і ґрунтовність проведеного пошуку. Результати дослідження пройшли належну апробацію на науково-практичних заходах, що сприяло поглибленій розробці предмета дисертації. За результатами проведеного дослідження опубліковано 5 наукових статей, які опубліковані у фахових виданнях з юридичних наук (категорія «Б»), та тез 6 доповідей, опублікованих за результатами виступів на міжнародних науково-практичних конференціях за напрямком підготовки дисертації. Аналіз наукових публікацій автора свідчить про системне відображення ключових ідей дисертації, зокрема, теоретичного осмислення правової свідомості кримськотатарського народу, її структурних елементів, а також ролі правосвідомості кримськотатарського народу в формуванні та розвитку правотворчої політики України. Опубліковані праці повною мірою висвітлюють основні положення дисертації та забезпечують необхідний рівень оприлюднення її наукових результатів.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Дисертація Сеїтаблаєва Е.Р. є одним із перших в Україні комплексних загальнотеоретичних досліджень особливостей формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу як одного з корінних народів України в контексті розвитку сучасної правової системи нашої держави.

Заслугує на увагу удосконалений понятійно-категоріальний апарат, автором уперше концептуалізовано поняття «правова свідомість кримськотатарського народу», що «включає в себе систему уявлень, знань, переконань, почуттів та інших інтелектуально-психологічних характеристик кримських татар як одного з корінних народів України, які історично формувалися та розвивалися під впливом визначених культурних чинників та історичних подій, характеризуються етнокультурною спрямованістю та підвищеною увагою до забезпечення колективних прав, самовизначення та збереження національної самобутності в умовах сучасного демократичного розвитку».

Позитивним є те, що автором встановлено, «правосвідомість кримськотатарського народу є одним із важливих та необхідних чинників формування та реалізації правотворчої політики в Україні, а також утвердження законності та правопорядку в українському суспільстві в контексті сучасного політико-правового розвитку нашої держави, у тому числі тих викликів і загроз, які постали перед Україною та світовим співтовариством у зв'язку із безпрецедентною кризою міжнародного правопорядку, повномасштабною війною росії проти України та анексією рф частини української території».

Відзначається науковою новизною встановлена автором наявність фундаментального взаємозв'язку між правосвідомістю кримських татар на сучасному етапі

її розвитку та їх правами як одного з корінних народів України, який проявляється у тому, що ефективна реалізація кримськими татарами гарантованих їм прав є запорукою підвищення рівня їх правосвідомості та подолання її відповідних деформацій, спричинених трагічними історичними подіями.

Цілком виправданими вбачаються висновки автора, про те, що необхідність забезпечення з боку держави пропорційності у задоволенні необхідних потреб всіх корінних народів та етнічних груп, які проживають на її території, з метою утвердження високого рівня індивідуальної та колективної правосвідомості поліетнічного українського суспільства, що виступає важливою передумовою досягнення його внутрішньої інтеграції та консолідації.

Позитивним є те, що на основі проведеного аналізу автором сформульовано пропозиції щодо перспективних напрямів підвищення рівня правосвідомості громадян на індивідуальному та колективному рівнях, важливими складниками якого виступають морально-правове виховання та якісна соціогуманітарна освіта, спеціальні психологічні та інші тренінги і курси, спрямовані на забезпечення формування якісного критичного мислення та протидію інформаційним маніпуляціям і фейкам, а також використання соціальних медіа з метою утвердження та поширення в суспільстві морально-правових цінностей, ідей людяності, взаємоповаги, патріотизму тощо.

Цілком слушними є удосконалені положення дисертації стосовно ролі та значення етнічного чиннику у формуванні правосвідомості, що залежить насамперед від умов життя конкретного народу, особливостей його історичного розвитку, існуючих соціальних та економічних відносин, форм влади тощо, які впливають на специфіку розуміння права та пов'язаних з ним явищ соціальної дійсності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Сеїтаблаєвим Е.Р. на основі узагальнення філософських, загальнотеоретичних і галузевих підходів було вирішено важливе наукове завдання щодо комплексного аналізу особливостей формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу, визначення її ролі у функціонуванні правової системи України задля підвищення ефективності соціальної інтеграції українського суспільства, механізмів забезпечення прав людини та гармонізації міжетнічних відносин.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що одержані у дисертації Сеїтаблаєва Е.Р. результати є достовірними, науково обґрунтованими та характеризуються високим рівнем теоретичної новизни. Отримані результати не лише розширюють сучасні теоретико-правові підходи до розуміння особливостей формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу, але й мають прикладне значення для вдосконалення правозастосовної діяльності та правотворчої політики України.

Практичне значення отриманих результатів. Обґрунтовані положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути застосовані: - у науково-дослідній роботі – для подальшого вивчення проблематики правосвідомості, її структури та ознак, чинників формування та розвитку, взаємозв'язку з правовою культурою, у тому числі правосвідомості корінних народів та етнічних груп; - у правотворчій діяльності – для удосконалення нормативно-правової бази, що регулює систему прав корінних народів та міжетнічні відносини в Україні; - у процесі правозастосовної діяльності – для підвищення ефективності реалізації та захисту прав і законних інтересів корінних народів, у тому числі через відповідні механізми правозастосування; - у навчальному процесі – під час викладання таких навчальних дисциплін, як «Теорія держави і права» та «Філософія права», а також при підготовці відповідних тематичних підручників, навчальних посібників, їх розділів, навчально-методичних матеріалів із зазначених правових дисциплін.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Ознайомлення зі змістом дисертації дає підставу констатувати, що вона характеризується логічним та чітким змістовним наповненням, науково коректними та переконливими висновками. Структура та обсяг дисертації визначається метою і завданнями дослідження, дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на дев'ять підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації – 253 сторінки, у тому числі список використаних джерел – 24 сторінки (224 найменувань).

Оцінка мови та стилю дисертації. Мова та стиль дисертації відповідають стандартам академічної культури. Робота вирізняється чіткою логікою, системністю та внутрішньою цілісністю, що полегшує сприйняття авторської концепції. Спеціальну юридичну термінологію вжито коректно й доречно, понятійно-категоріальний апарат сформовано ґрунтовно, а запропоновані дефініції відзначаються чіткістю та концептуальною виваженістю. Виклад матеріалу відзначається глибокою аналітичністю, переконливою аргументацією та науковою виваженістю, що дає змогу послідовно висвітлити складну теоретико-правову проблематику особливостей правосвідомості кримськотатарського народу. У роботі вдало поєднано високий рівень узагальнення із критичним аналізом правозастосовної практики. Загалом мовно-стилістичне оформлення дисертації повністю відповідає вимогам до наукових праць і засвідчує високу культуру наукового письма здобувача.

Академічна доброчесність. Аналіз змісту роботи свідчить про самостійний характер проведеного дослідження, належне використання наукових джерел та коректне оформлення посилань на праці інших авторів. Основні наукові положення, висновки та узагальнення мають ознаки авторського внеску та відповідають вимогам наукової етики.

Ознак плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів у дисертації не виявлено. Робота відповідає основним вимогам академічної доброчесності.

Зауваження та дискусійні положення дисертації. Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, її належний науковий рівень та обґрунтованість основних положень і висновків, окремі аспекти роботи потребують додаткового осмислення, уточнення або можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту дисертації.

1. Визнаючи наукову цінність висновку здобувача щодо необхідності забезпечення державою пропорційності у задоволенні потреб корінних народів та етнічних груп, у сформульованому положенні залишається не до кінця зрозумілим юридичний зміст категорії «пропорційність». На нашу думку, розгляд корінних народів (зокрема кримськотатарського народу) в одному контексті з етнічними групами (національними меншинами) під кутом зору єдиного принципу «пропорційності» нівелює особливий конституційно-правовий статус корінного народу, який не має власної держави поза межами України. У зв'язку з цим під час захисту дисертації хотілося б почути уточнення автора: як саме принцип пропорційності узгоджується із забезпеченням спеціальних гарантій прав саме корінних народів України для розвитку їхньої колективної правосвідомості?

2. Цілком підтримуючи пропозицію здобувача щодо формування «інклюзивної правотворчої політики», варто зазначити, що вона має дещо декларативний характер. У висновку бракує конкретизації нормативно-процесуальних механізмів її реалізації - зокрема, щодо обов'язковості консультацій із представницькими органами корінних народів. Відтак, виникає запитання: які саме юридичні інструменти мають забезпечити реальну, а не формальну інклюзивність правотворчого процесу у цій сфері?

3. Погоджуючись з твердженням про те, що правосвідомість кримських татар, засновуючись на їх унікальному історичному досвіді, культурній ідентичності та боротьбі за відновлення порушених прав та інтересів, справляє суттєвий вплив на процеси адаптації та інтеграції даного народу в українську державність, варто зазначити, що дана теза містить певні понятійно-категоріальні неузгодженості. Використання термінів «адаптація» та «інтеграція» щодо корінного народу України є дискусійним з точки зору сучасної теорії права та конституціоналізму. Поняття «інтеграція/адаптація» зазвичай застосовуються до мігрантських груп або етнічних меншин. Стосовно ж корінного народу, який живе на своїй історичній землі, доцільніше говорити про реалізацію права на самовизначення у складі України, паритетну суб'єктність або державно-правову консолідацію. Пропонуємо додатково пояснити: чи є коректним вживання понять «адаптація та інтеграція» стосовно корінного народу України?

4. Цілком підтримуючи запропоноване автором положення щодо впливу інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) на правосвідомість, варто зазначити, що воно має загальнотеоретичний характер і позбавлене спеціальної кримськотатарської специфіки. Твердження про те, що доступність правової інформації не означає автоматичного зростання правопорядку, є вже сформованим аксіоматичним висновком загальної теорії права. Натомість поза увагою здобувача залишився унікальний практичний вимір цієї проблеми для корінного народу. На нашу думку, варто додатково розкрити специфіку впливу сучасних ІКТ саме на правосвідомість кримськотатарського народу в умовах тимчасової окупації півострова та інформаційної блокувальної політики держави-агресора.

Загальний висновок щодо дисертації. Дисертаційне дослідження Сеїтаблаєва Е. Р. є завершеною, самостійною науковою працею, виконаною на належному теоретико-методологічному рівні та присвяченою актуальній проблематиці сучасної юридичної науки. Результати оцінки наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача свідчать про сформованість у нього системного наукового мислення, здатність до самостійного проведення досліджень і належне оволодіння методологією наукової діяльності. Дисертація характеризується логічною цілісністю, внутрішньою узгодженістю та належним рівнем теоретичного узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає комплексному загальнотеоретичному дослідженні особливостей формування та розвитку правосвідомості кримськотатарського народу як одного з корінних народів України в контексті розвитку сучасної правової системи нашої держави. Запропоновані положення мають концептуальний характер, розширюють існуючі наукові уявлення та відзначаються практичною спрямованістю. Одержані результати є науково обґрунтованими, достовірними та такими, що відповідають заявленій темі, її меті та поставленим завданням. Рівень виконання дисертації є достатньо високим, а сформульовані висновки логічно випливають із проведеного дослідження та мають належне теоретичне підґрунтя.

Наукові публікації здобувача відображають основні положення дисертації, забезпечують їх апробацію у науковому середовищі та відповідають встановленим вимогам щодо кількості і якості. З урахуванням викладеного, дисертація Сеїтаблаєва Ельдара Раїдовича на тему «Правосвідомість кримськотатарського народу: особливості формування та розвитку», відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом

Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Сеїтаблаєв Ельдар Раїдович, – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
завідувач кафедри теорії держави і права,
конституційного та адміністративного права
факультету права та міжнародних відносин
Національного університету
«Київський авіаційний інститут»,
кандидат юридичних наук, доцент

Олена МАКЕЄВА